

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHUVHILI (P2)

2015

MEMORANDAMU

MARAGA: 80

Memorandamu uyu u na masiatari a 22.

TSIVHUDZO KHA VHAṬOLI/VHAMAKI

- Memorandumu uyu i tou vha tsumbandila fhedzi ya u thusa vhaṭoli/vhamaki.
- Memorandumu u tea u thoma wa dzulelwa dzulo nga vhothe vha kwameaho khathihi na phanele ya u linga musi u ṭola/maka hu sa athu u thoma.
- Phindulo dza vhalingiwa dzi tea u eliwa nga u angaredza zwi tshi tevhedza vhukoni/ndeme yazwo.

MAGA A U ṬOLA/MAKA

1. Arali mulingiwa o fhindula mbudziso dzi fhiraho tshivhalo tsho tiwaho, kha vha make/tole fhedzi phindulo ya u thoma. (**Mulingiwa ha tei u fhindula mbudziso ndapfu na mbudziso pfufhi u bva kha lushaka luthihi lwa bugu/liṅwalwa.**)
2. Arali mulingiwa o fhindula mbudziso dzothe nṅa u bva kha KHETHEKANYO YA A, (zwirendo zwo vhonwaho), kha vha make/tole phindulo mbili fhedzi dza u thoma.
3. Arali mulingiwa o fhindula mbudziso ndapfu mbili kana mbudziso pfufhi mbili kha KHETHEKANYO dza B na C, kha vha make/tole ya u thoma vha **litshe** ya vhuvhili. Arali mulingiwa o fhindula mbudziso dzothe nṅa, kha vha make/tole phindulo ya u thoma kha KHETHEKANYO iṅwe na iṅwe, tenda a vha o fhindula mbudziso nthihi pfufhi na nthihi ndapfu.
4. Arali mulingiwa a nga fhindula phindulo mbili hune ya u thoma ya vha yo khakhea ngeno ya vhuvhili i yone, kha vha make ya u thoma vha **litshe** ya vhuvhili.
5. Arali phindulo dzi songo nomboriwa nga ngona, kha vha make/tole vha tshi tevhedza memorandumu.
6. Arali vhukhaki ha mupeleṭo vhu tshi nga khakhisa ṭhalutshedzo, kha vha zwi make sa vhukhaki. Arali zwi sa khakhisi ṭhalutshedzo, kha vha make sa zwone.
7. *Mbudziso ndapfu/dza maanea*
Arali maanea/phindulo ndapfu ya nga vha pfufhi kha tshivhalo tsha maipfi tsho tiwaho, vha songo ṅea ndaṭiso, ngauri o no ḍi dzula o ḍihaṭula ene muṅe. Arali phindulo ya lapfesa u fhirisa mpimo, kha vha sedzuluse/tole nga ho teaho nyimele nahone vha songe mutumba na vhaṭoli vhahulwane. **Kha vha shumise rubriki dza u linga dzi re kha Aphendikisi ya A na B u ṭola maanea a vhalingiwa.**
8. *Mbudziso pfufhi*
Arali mulingiwa a songo shumisa zwiḍevhe musi o humbelwa uri a khouthu, vha songo ṅea ndaṭiso.
9. Kha **mbudziso dzo vuleaho (open-ended questions)**, hu songo avhelwa maraga kha EE/HAI, kana kha NDI A TENDA/A THI TENDI. Thikhedzo/Khwathisedzo/Ṭhalutshedzo kha zwi vhe zwone zwi dzhielwaho nzhele kana zwi avhelwaho maraga.
10. Hu songo avhelwa maraga kha NDI NGOHO/A SI ZWONE kana NDI MBUNO/KUHUMBULELE KWAVE. Thikhedzo/Khwathisedzo/Ṭhalutshedzo kha zwi vhe zwone zwi dzhielwaho nzhele kana zwi avhelwaho maraga.

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI**MBUDZISO YA 1 (MBUDZISO NDAPFU)**

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re mafhedziseloni.

Maraga dzi avhelwe nga ndila yone:

- Maraga dza 7 ndi dza mbuno.
- Maraga 3 ndi dza luambo. Dzone dzi avhelwe nga ndila hei:
 - Maraga 3 arali mbuno dzi 6–7
 - Maraga 2 arali mbuno dzi 4–5
 - Maraga 1 arali mbuno dzi 0–3

VHO EDEDZWA HAYANI – W Silidi**ADENDAMU****Marangaphanda**

- Mulaedza ndi zwine murendi a tama u zwi pfukhisela kha vhavhali. Kha itshi tshirendo murendi o shumisa maipfi u bvedza mulaedza wa uri vhatu vhothe vha do lovha, a si vha u tshila tshothe.

Mbuno

- Kha vese ya u thoma murendi u shumisa maipfi '*ndu mahundwane*' ane a sumbedza uri muthu a si wa u tshila tshothe, ngauri muvhili ndi wa tshifhinganyana.
- Kha vese ya vuvhili murendi u shumisa ipfi '*khole-khole*' line la sumbedza zwithu zwi sa yi thambo, zwine zwa fhela.
- Kha vese ya vhuraru murendi u shumisa ipfi '*mvula*' line la sumbedza tshivhangi tsha vhulwadze vhu disaho lufu.
- Kha vese ya vhuṅa murendi u shumisa maipfi '*hayani ha tshothe*' zwine zwa amba hune vho lovha vha vhulungwa lwa u sa tsha vuwa – vhudzulavhafu.
- Kha vese ya vhuṅanu murendi u shumisa ipfi '*khofhe*' line la amba lufu, zwi khwaṅhisedzaho uri rothe ri do lovha, nahone '*si na u karuwa*' ra si tsha vuwa.
- Kha vese ya vhusumbe murendi u shumisa ipfi '*thovho*' line la sumbedza hune mufu a vhulungwa hone > vhidā
- Kha vese ya vhumalo murendi u shumisa ipfi '*mitodzi*' line la amba uri vhatu vha a lila arali muthu o lovha.
- Kha vese ya vhuṅahe murendi o shumisa ipfi '*tshivhumbeo-mafanedza*' line la amba tshitumbu (tsha mufu).

- 11. '*Hayani havho ... hashu*' > ndi vhuyo ha nnyi na nnyi
- Kha vese ya vhufumi na vhuṅa murendi o shumisa ipfi '*nndu*' lo imelaho *vhida* line mufu a do vhulungwa khalo.
- 14 - 15 '*... fhati ... fhatelwa*' > ri tou bwelwa mavhida.
- Kha vese ya vhufumisumbe murendi o shumisa ipfi '*muḍini*' line la amba livhidani.
- 17. '*... u si na nyambo*' > a hu tshe na zwitshela.
- 18. '*khofhe ... khofhe*' > ndovhololo i khwathisedza u fa/tuwa tshothe fhanoshangoni.

Magumo

Murendi o kona u bveledza mulaedza wa itshi tshirendo nga u shumisa maipfi o pfumaho vhurendi (dikishini).

[10]

MBUDZISO YA 2 (MBUDZISO PFUFHI)

TSHO PHULEA – TZ Ramaliba

- 2.1 Tsho livhiswa kha vhaswa vha vhasidzana.√ Ndi ngauri hu khou holedzwa musidzana o no vhifhaho muvhilini. √ (2)
- 2.2 'tshi re *hone* tshi *hone*.' Ndi ngauri murendi u khou toḍou u khwathisedza uri hu na zwiṅwe zwithu zwo bvelelaho, zwine zwi si takadze.√√ (2)
- 2.3 Withi(Liambeke)/Litathino/Livhuvhisi/Limethafore.√ U khou dzumba/vhuvhisa/u amba u vha na thumbu ha uyu musidzana. √ (2)
- 2.4 Murendi u shumisa tshivhudzisi (mbudziso ya rethoriki) a tshi toḍou bvisela khagala muhumbulo wa uri tshiṅwe na tshiṅwe tshine ra tshi ita tshi na mvelele/magumo atsho/Zwe musidzana a vha a khou ita o dzumbama zwo ita uri a vhifhe muvhilini. √√ (2)
- 2.5 Hai, ngauri o vha a tshi tshila nga ndila yo vhifhaho na u sa dilonda.√√

KANA

Ee, ngauri o vhifha muvhilini a songo zwi lavhelela na u ofhisa uri niwana a nga kha di bebwa e na dwadzeshifu.√√(na zwiṅwevho zwi pfalaho)

(2)
[10]

MBUDZISO YA 3 (MBUDZISO PFUFHI)**NELSON MANDELA – LR Ndlovu**

- 3.1 Ndi mabebo a Vho-Nelson Mandela vho bebwaho nga 18 Fulwana 1918 ngei Qunu. √√ (2)
- 3.2 Ndi tsha sathaya,√ ngauri murendi u khou sasaladza ndila ye Vho- Mandela vha pfiswa ngayo vhutungu u bva tshe vha bebwa u swika vha tshi fhelela dzhele dza lino shango.√
- KANA**
- Ndi oudu/ephiki√ ngauri murendi u amba nga ha mabebo a mulwelambofholowo Vho-Nelson Mandela. √ (2)
- 3.3 Liedzamuthu/Lifanyamuthu,√ ngauri shango li vho nga muthu a teaho u fara Vho- Mandela nga vhulondoti/u thogomela ho fhelelaho/vho shaya ndivho.√ (2)
- 3.4 I bvukulula mutevhetsindo wa u ongolowa,√ ngauri i buletshedza zwithu zwine zwa vhavha zwe Vho-Mandela vha tangana nazwo musu vha tshi aluwa vhutukuni havho .√ (2)
- 3.5 Ndi pfa vhutungu, √ ngauri muvhuso wa Afrika Tshipembe wo tambudza Vho-Mandela vha tshi tambulela mbofholowo ya vhatu vhatwu. √ (2)
- [10]**

MBUDZISO YA 4 (MBUDZISO PFUFHI)**DWADZETSHIFU – T Makhado**

- 4.1 Zwe zwa bvelela kha murendi/nwana zwa u lwala zwi lidza mme awe.√√ (2)
- 4.2 Ndi wa u ongolowa,√ ngauri u khou renda nga zwithu zwi vhavhaho zwa muthu o kavhiwaho nga dwadzetshifu a tshi pfa vhutungu/lwala lwa u ya lufuni. √ (2)
- 4.3 Pharadokisi.√ O shumisa ipfi 'maseo' line la hanedzana na 'vhutungu' a tshi todou bveledza vhuhulu ha vhutungu vhu bveledzwaho nga dwadzetshifu. √ (2)
- 4.4 Muhumbulo muhulwane ndi wa u sumbedza uri dwadzetshifu lo no godombela lune murendi o no vha tsini na u fa/lovha.√√ (2)
- 4.5 Ee, ngauri o farwa nga dwadzetshifu li si na dzilafho, lune zwino u tsini na u lovha.

KANA

Hai, ngauri vhunzhi ha vhatu vhane la vha kavha vha vha vho tshila nga u sa dilonda vhutshiloni havho.√√(na zwiñwevho zwi pfallaho) (2)

[10]

NA

VHURENDI VHU SONGO GUDELWAHO (KHOMBEKHOMBE)

MBUDZISO YA 5: MBUDZISO PFUFHI

VHUTUNGU HANGA – VT Muthurwana

- 5.1 Murendi u tama u bvisela khagala zwauri vhothe, munna na musadzi, vha pfa vhutungu nga nwana we vha beba. √√ (2)
- 5.2 Ndi ya vethikhala/ya magumoni/pharalelizimu. √ (1)
- 5.3 D. Tshiga. √ (1)
- 5.4 Vhabebi vha tama u vha na nwana wa mvumbo/mikhwa yavhudi√ ine ya nga mu disela zwivhuya√ zwine vha dihudza ngae shangoni.√ (3)
- 5.5 Ndi a tendelana nae, ngauri nwana naho e na zwiito zwo vhifhaho ndi wa vhabebi vhothe. Murendi u khou pfa vhutungu ngeno na mme a nwana vha tshi khou pfa vhutungu na vhone. √√√(na zwiinwevho zwi pfalaho) (3)

[10]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 30

KHETHEKANYO YA B: NGANEA**MBUDZISO YA 6 (MBUDZISO NDAPFU)****TSHI DO LILWA – NE Phaswana**

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re mafhedziseloni.

Maraga dza mbuno: 15.

Maraga dza tshivhumbeo na luambo: 10.

Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga ndila i tevhelaho:

- Tshivhumbeo: (Mathomo, mutumbu, magumo) – maraga 6
- Luambo: maraga 4 dzo avhelwa nga ndila hei:
 - Arali e kha khoudu 4–5 u wana maraga 4
 - Arali e kha khoudu 3 u wana maraga 3
 - Arali e kha khoudu 1–2 u wana maraga 2

ADENDAMU**Marangaphanda**

Vhaanewa vhahulwane ndi vhatu vhane muniwali a vha shumisa kha u bveledza muhumbulo muhulwane kana zwine a todou amba nga hazwo. Buguni iyi u shumisa Vho-Emeli, Vho-Luvhone na Dzhalagoma u bvisela khagala muhumbulo wa uri vhugevhenga na vuhovheleli a zwi vhuedzi.

Mbuno

- Kha nganea yashu vhaanewa vhahulwane ndi Vho-Luvhone, Vho-Emeli na Dzhalagoma.
- Vho-Luvhone ndi vhone thoho ya muta wa ha Nethulwe.
- Vho-Luvhone vha na thaidzo ya u kundelwa u badela zwikolodo zwo vhangwaho nga vuhovheleli ho kalulaho ha mufumakadzi wavho Vho-Emeli.
- Vho-Luvhone ndi muthu a sa koni u kaidza kana u hanedza mufumakadzi wavho zwi khagala.
- Thaidzo ya muta wa Vho-Luvhone i simuwa kha zwikolodo zwo dalesaho mudini wavho zwo vhangwaho nga mufumakadzi wavho Vho-Emeli.
- Vho lingedza na u ya bannгани u koloda masheleni, zwe vhutoto.
- U lingedza u tandulula thaidzo iyi, Vho-Luvhone vho ya u hadzima tshelede ha Luambo, fhedzi vha sa i wane.

- Thuso vho i wana kha Dzhalagoma we a fhedza o vha dzhenisa nga t̃hoho kha zwa vhugevhenga.
- Vha tendela na Vho-Emeli vha tshi rengisa zwidzizivhadzi Yunivesithi ya Venda he vha fhedza vho farwa, vha vho bva nge ha itwa tshandanguvhoni.
- Vho-Luvhone vha reilela magevhenga vha tshi enda vha tshi tswa na u pwasha dzibannga vha tshi khou lwa na mulayo.
- Vho-Luvhone vho fhedza vho farwa nge Dzhalagoma a vha ambulula o no vha t̃hanzi ya muvhuso.

Magumo

Muñwali o kona u bvedza muhumbulo muhulwane wa uri vhugevhenga na vuhovheleli a zwi vhuedzi nga u shumisa vhaanewa vhahulwane vhane vha vha Vho-Luvhone, Vho-Emeli na Dzhalagoma buguni iyi. [25]

KANA

TSHI DO LILWA – NE Phaswana

MBUDZISO YA 7 (MBUDZISO PFUFHI)

- 7.1 Tsha nyito i takuwaho/u bvedza mafhungo,√ ngauri ndi musu Vho-Luvhone vho no thoma u didzhenisa kha zwa vhugevhenga nga u vhona zwikolodo zwo no andesa.√ (2)
- 7.2 Luambo o hana u vha koloda tshedele ya u badela zwikolodo zwavho, a t̃oda u tou renga thundu yavho ye ya vha vha vha tshi t̃odou dzhielwa nga lwa mulayo. √√ (2)
- 7.3 Yunivesithi hu a t̃ut̃uwedza bindu la u rengisa mbanzhe ngauri hu vha ho dalesa matshudeni a bvaho fhethu ho fhambanaho, vha zwiito zwi sa fani, zwine zwa ita uri hu vhe na khonadzeo khulwane ya vhuada ha u rengisa zwikambi na zwidzizivhadzi.√√ (2)
- 7.4 A vha t̃ana vhe muthu ane a ofha u ita zwo bvaho ndilani, ri vhona musu luvalo lwavho lu tshi hana u t̃anganedza zwo iteaho (zwa u tswa tshedele), vha dirindidza nga u nwa halwa. √√ (2)
- 7.5 Kha phara ya 5, Vho-Luvhone na khonani dzavho vha vhone vhe na gundo li vha takadzaho la zwa vhugevhenga√, ngeno magumoni a bugu gundo lila lo fhela nge Vho-Luvhone vha vho farwa, Dzhalagoma o no rembuluwa/a tshi vha shandukela/ambulula.√ (2)
- 7.6 Vhutamatama ho kalulaho na vhugevhenga zwi wedza muthu khomboni, √ ngauri Vho-Luvhone na Vho-Emeli nga u vhona u dala ha zwikolodo zwavho vho fhedza vho didzhenisa kha vhugevhenga vha tshi lilela u fhedza zwikolodo zwavho, vha vho fhedza vho farwa. √√ (3)

- 7.7 Dzhalagoma o do fhedza o rembuluwa nge a dzhena kerekeni a tshi khou ya u homboka, zwenezwo a vho shanduka u vha thanzi ya muvhuso, vhaiwe vha vho fhedza vho farwa.√√√ (3)
- 7.8 Ndi ya uri arali munna sa thoho ya muta a sa kaidza zwithu zwi tshi khakhea hu a vha na tshinyalelo mutani.√√√ (3)
- 7.9 B. Muthu u do lifha mulandu we a tshinya. √ (1)
- 7.10 Ndi vhona yo tea, ngauri muthu a na zwikolodo zwo kalulaho ha tei u engedza zwikolodo ntha zwi zwiwe.√√

KANA

Ndi vhona i songo tea, ngauri tsheo ya Potgieter i sumbedza i na khethululo nga ngomu. √√ (2)

- 7.11
- Ndo vha ndi tshi do todisisa zwine zwa khou ri vhangela zwikolodo, nda dibvisa khazwo. √
 - Ndo vha ndi tshi do lifha zwikolodo nga zwiṭuku nga zwiṭuku. √
 - Ndo vha ndi tshi do ya kha vhaeletshedzi uri vha mpfunze kulifhele kwa zwikolodo. √
 - Ndo vha ndi tshi do ya kha shaka langa li re na tshedele uri li nthuse u lifha zwikolodo zwanga. √ (Zwiraru fhedzi na zwiwe zwi pfallaho). (3)
- [25]

KANA

BULAYO LO TALIFHAHO – AW Magau**MBUDZISO YA 8 (MBUDZISO NDAPFU)**

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re mafhedziseloni.

Maraga dza mbuno: 15.

Maraga dza tshivhumbeo na luambo: 10.

Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga ndila i tevhelaho:

- Tshivhumbeo: (Mathomo, mutumbu, magumo) – maraga 6
- Luambo: maraga 4 dzo avhelwa nga ndila hei:
 - Arali e kha khoudu 4–5 u wana maraga 4
 - Arali e kha khoudu 3 u wana maraga 3
 - Arali e kha khoudu 1–2 u wana maraga 2

ADENDAMU**Marangaphanda**

Vhaanewa vhahulwane ndi vhatu vhane muṅwali a vha shumisa kha u bveledza muhumbulo muhulwane kana zwine a ṱodou amba nga hazwo. Buguni iyi o shumisa Vho-Lugisani, Vho-Mandiwana, Vho-Mamidze, Vho-Mukhotho na Vho-Mphaga. Muhumbulo muhulwane buguni iyi ndi wa uri ngoho i ḁo ḁi dzula i ngoho, vivho na vhutshivha zwi a fhela.

Mbuno

- Muanewa dendele afha ndi Vho-Lugisani.
- Thaidzo ine Vho-Lugisani vha vha nayo ndi ya uri tshifhinga tshoṱhe vha ima na ngoho, fhedzi vha tshi hanedzwa nga Vho-Mamidze na khonani dzavho.
- U ima havho na ngoho hu vhone kha mulandu wa Vho-Sandani Mawelewele vha tshi ri a vha na mulandu, ngeno vhavenda Vho-Langanani Mandiwana vha tshi ri kha vha bwise tshede.
- Zwiwo zwoṱhe zwo iteaho buguni zwi mona navho:
 - Vho-Lugisani vha thoma u vhengiwa nga Vho-Mandiwana na vhamusanda Vho-Mukhotho.
 - Vho-Lugisani vha dovha hafhu vha imelela Khumela Rabambukwa uri ho ngo fhisu muḁi, Vho-Tshikweṱa ndi vhone vhaṅe vho fhisaho.
 - Vho-Lugisani vha hana mafhungo a mirundu, tshikona, zwiṱambo na thondo, vha ri kha hu khuriwe mudavhi wa bola na u renga goloṱi uri vhaṱhannga vha reile.
 - Vha dovha hafhu vha vhengetwa u imelela Phundulu we a sukumedzela vhafunzi Vho-Mamidze tshaloni tsha Muanaḁo Raḁineba. Henefha Vho-Lugisani vho thoma u vhengiwa nga vhafunzi Vho-Sam Mamidze.

- Vho-Lugisani vha dovha hafhu vha vhengetwa uri vho amba uri Vho-Marita mufumakadzi wa Vho-Mamidze ndi vhone vho lumaho Vho-Mmbi, hu si mmbwa Maphangule.
- Vho-Lugisani vha dovha hafhu vha vhengetwa mafhungo a Ratshilumela Budzwa we a pfi o via Tshiwandalani niwana wa Vho-Mandiwana ngeno zwi si zwone; hu uri Tshiwandalani o tou divhulaha. Vho-Lugisani afha vho sumbedza uri Ratshilumela Budzwa ha na mulandu ngauri musi uyo o vha o no farwa.
- Vho-Lugisani vho mbo iswa Dovhoni u vha mukoma wa Vho-Nyamalwela Singo. Henengei vho mbo thoma u bvedza shango, vha fhedza vho vhengetwa na zwenezwo.
- Vho gwisa maḁi vha fhedza vha ya Johannesburg u ṭoṭa tshedele ya u fhaṭa tshikolo na kiliniki, he vha i wana.
- U shuma ha Vho-Lugisani ho vhaisa Vho-Mamidze, Vho-Mandiwana na Vho-Mukhotho, vha fhedza vho vha luṭanya na Vho-Nyamalwela Singo nge ha pfi vha khou vhangha vuhosi.
- Mathakheni ndi he ra vhona Vho-Lugisani zwo vha vhifhela tshothe, fhedzi vha ḁi isa phanda na u lwisa u tandulula thaidzo.
- Vho-Lugisani vho vhengetwa nga Vho-Mphaga vha tshi vhona unga vha khou vha dzhiela shango na vhaṭanuni vhavho.
- Vho ḁo niwalelwa vhurifhi ha u pandelwa shangoni lwe vha vho vhulahlwa na niwana wavho Mukandangalwo.
- Musi bugu i tshi fhela, thaidzo ya Vho-Lugisani yo tanduluwa nga ndila heyi:
- Vho-Lugisani vho fhedza vho wanala uri a vha na mulandu hu tou vha na tshikwekwe tsho itwaho nga Vho-Mamidze, Vho-Mukhotho na Vho-Mandiwana.
- Vho-Lugisani vha fhedza vho vhewa u vha khosi ya Dovhoni.

Magumo

Muniwali o kona u bvedza Vho-Lugisani, Vho-Mamidze, Vho-Mandiwana, Vho-Mukhotho na Vhothovhele Mphaga u bvedza muhumbulo muhulwane wa uri nangoho, ngoho i kunda vivho.

[25]

KANA

MBUDZISO YA 9: *BULAYO LO TALIFHAHO* – MBUDZISO PFUFHI

- 9.1 Nyito i takuwaho/u bvedza mafhungo,√ ngauri thaidzo dza Vho-Lugisani dzi khou anda dzi tshi ya, na vengo li khou hulela. √ (2)
- 9.2 Ndi u dinwa nga ndila ine Vho-Lugisani vha fhindula/hatula ngayo milandu khoroni musi vha tshi ṭoṭa u ima na ngoho. √√ (2)
- 9.3 Ndi mahayni hu re na dzikhoru, hune vhamusanda vha vha na maanda a u thatha/u pandela muthu shangoni arali o khakha. √√ (2)

- 9.4 Vho-Mandiwana ndi muthu a vhangaho vhaiwe, a no funesa tshandanguvhoni, a sa todi ngoho. √√ (2)
- 9.5 Ngoho yo bvela khagala, Vho-Lugisani vha vhwewa vuhosi Dovahoni, ngeno Vho-Mukhotho na khonani dzavho zwo vha vhifhela vha vho pandelwa Mphagane.√√ (2)
- 9.6 Muhumbulo muhulwane ndi wa uri vhatu a vho ngo tea u didzhenisa kha zwa u itela vhaiwe vhumbulu ngauri zwi a fhedza zwo vha dzhenisa khomboni.√√√ (3)
- 9.7 Ndi ngoho, ngauri o didzhenisa kha u tenda u niwala vhurifhi ha zwithu zwine a sa zwi divhe, a dovha a kungana na vathannga vha fhedza vho kovhola niwana wa Vho-Lugisani nga tombo a lovha, zwe zwa ita uri a fhedze o farwa.√√√ (3)
- 9.8 Ndi u sumbedza uri khosi i na maanda a u ita zwine ya funa kha mulanda, ngeno mulanda a tshi tea u sumbedza thonifho kha khosi nga u tevhedza ndaela ya khosi.√√√ (3)
- 9.9 B. Dzhenisa vhafunzi kha u ima na mafhungo a u pandela Vho-Lugisani.√ (1)
- 9.10 Ndi vhona yo tea, ngauri ngoho yo fhedza yo bvela khagala - Vho-Lugisani a si muthu wa dzikhakhathi, nahone vho vha vha tshi khou tou pomokwa. √√ (2)
- 9.11 - Ndo vha ndi tshi nga lingedza u wana ramilayo ane a nga talutshedza vhangoho ha mafhungo. √
- Ndo vha ndi tshi nga vhiga mafhungo mapholisani uri ndi wane thuso. √
- Ndo vha ndi tshi nga lindela tsheo ya khosi.√ (Na zwiwe zwi pfallaho) (3)

[25]

KANA

MAFELADAMBWA – NE Sigogo**MBUDZISO YA 10 (MBUDZISO NDAPFU)**

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re mafhedziseloni.

Maraga dza mbuno: 15.

Maraga dza tshivhumbeo na luambo: 10.

Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga ndila i tevhelaho:

- Tshivhumbeo : (Mathomo, mutumbu, magumo) – maraga 6
- Luambo: maraga 4 dzo avhelwa nga ndila hei:
 - Arali e kha khoudu 4–5 u wana maraga 4
 - Arali e kha khoudu 3 u wana maraga 3
 - Arali e kha khoudu 1–2 u wana maraga 2

ADENDAMU**Marangaphanda**

Vhaanewa vhahulwane ndi vhatu vhane muniwali a vha shumisa kha u bveledza muhumbulo muhulwane, kana zwine a todou amba nga hazwo. Buguni iyi u shumisa Mawela, Vho-Sara, Vho-Ramasunzi, Vho-Maemu na Vho-Matodzi. Bugu iyi yo disendeka kha zwa vhutendatenda ha zwa vhuloi na dzianga, zwi fhedzaho zwi tshi wedza vhatu khakhathini.

Mbuno

- Thaidzo ine Mawela, Vho-Matodzi na Vho-Sara vha vha nayo ndi ya vhutendatenda kha zwa vhuloi.
- Zwiwo zwothe zwa buguni zwi mona navho:
 - Mawela u sokou welawela mafhungo ane a si a divhe. Sa kha mafhungo a vhuloi e a pfa Vho-Matodzi vha tshi khou amba na mme awe Vho-Sara.
 - Vha tenda uri saga le la vha li na mmbwa yo faho a si mmbwa ndi phele.
 - Vha vhenga Vho-Maemu vha tshi ri ndi muloi, vha gadisa Mawela nga phele vhusiku.
 - Mawela todela Vho-Maemu makhomurethe uri vha mu thuse kha u vha fhisedzela ngomu nduni.
- Mathakheni zwi a vhifhela Mawela:
 - U dodoma vhusiku na tshigubu tsha pitirolo a tshi toda u fhisedzela Vho-Maemu.
 - U fhedza o farwa nga mapholisa.
- Musi bugu i tshi fhela, ri wana a tshi valelwa kothoni nge a gwevhiwa miwaha ya 22. Vho-Sara na Vho-Matodzi vho sala vho farwa nga thoni, ngeno Vho-Ramasunzi vho wana tsha u rovhedzo ngeno Vho-Maemu dzina lavho lo tamba.

Magumo

Muñwali o kona u ri bveledzela muhumbulo muhulwane nga u shumisa Mawela, Vho-Sara Vho-Ramasunzi, Vho-Maemu na Vho-Matodzi zwa vho vha khagala uri nangoho vhutendatenda kha zwa vhuloi zwi fhedza zwo dzhenisa vhathu khakhathini.

[25]

KANA**MBUDZISO YA 11: MAFELADAMBWA – MBUDZISO PFUFHI**

- 11.1 Ndi magumo a puloto,√ ngauri ndi musi hu tsengoni, tshiphiri tshi tshi khou bvela khagala uri yo vha i mmbwa yo hakiwaho nga goloi, i si phele lini.√ (2)
- 11.2 Tsho vhangaho khudano ndi uri Vho-Ramasunzi a vha tendi kha zwa vhuloi, ngeno Mawela e na vhutendatenda kha zwa vhuloi. √√ (2)
- 11.3 Ndi mahayani hune vha kha ñi tenda kha ña uri muthu u a loiwa/u a tshivhiwa arali a tshi khou bveléla. √√ (2)
- 11.4 Ndi muthu a sa tendi kha zwa vhuloi nahone a imelaho ngoho yawe. √√ (2)
- 11.5 Zwi khwañisedza gwevhiwa ha Mawela, nangoho o ðo fhedza o gwevhiwa ngauri zwe a vha a tshi khou humbulela zwa vhuloi zwo vha zwi si zwone. √√ (2)
- 11.6 Muhumbulo muhulwane ndi wa uri vhathu a vho ngo tea u sokou welawela kha mafhungo ane vha sa a ðivhe ngauri zwi a dzhenisa khomboni/Nanga dzi a luñanya/Muthu ha ngo tea u vha na vhutendatenda kha zwa vhuloi ngauri zwi nga mu wedza khakhathini. √√√ (3)
- 11.7 Mawela ri mu pfela vhuñungu uri iteli u na mulandu ngauri zwino ngoho yo bvela khagala – zwa vhuloi na vhutendatenda zwi ðo mu dzhenisa dzhele. √√√ (3)
- 11.8 Ndivho ndi ya u kaidza uri muthu ha tei u dzhia mulayo a u vhea zwanñani zwawe.
Muthu ha tei u dzhenelela kha mafhungo a sa mu kwami.
U ðidzhenisa kha vhutendatenda ha zwa vhuloi u si na vhuñanzi nazwo zwi wedza muthu khakhathini.√√√ (3)
- 11.9 B. Vhana vha ðo tambula.√ (1)

- 11.10 Ee, ndi vhona zwo tea ngauri vha vha vha tshi khou lingedza u tandulula thaidzo dza mutani wa khaladzi avho sa makhadzi.

KANA

Hai, ndi vhona zwi songo tea ngauri vha khou dzhenelela zwa mudini wa vhañwe ngeno zwi sa vha kwami.√√ (2)

- 11.11 Ndo vha ndi tshi nga ya mapholisani u vula mulandu wa u pomokwa vhuloi ngeno ndi sa ñivi tshithu/u ya mapholisani u yo ñoda tsireledzo/u ya musanda u yo vhiga mulandu wa u pomokiwa vhuloi ngeno ndi sa ñivi tshithu.√√√ (Na zwiñwe zwi pfalaho) (3)
[25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 25

NA

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA**MBUDZISO YA 12: MBUDZISO NDAPFU****HA U TSA NDI HA U GONYA (VHA DILINDE) – LL Mafenya na NA Milubi**

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re mafhedziseloni.

Maraga dza mbuno: 15.

Maraga dza tshivhumbeo na luambo: 10.

Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga ndila i tevhelaho:

- Tshivhumbeo : (Mathomo, mutumbu, magumo) – maraga 6
- Luambo: maraga 4 dzo avhelwa nga ndila hei:
 - Arali e kha khoudu 4–5 u wana maraga 4
 - Arali e kha khoudu 3 u wana maraga 3
 - Arali e kha khoudu 1–2 u wana maraga 2

ADENDAMU**Marangaphanda**

Nyito i takuwaho ndi tshipida tsha puloto tshine khatsho thaidzo i vha i tshi khou nana u aluwa, zwiwo zwi tshi khou tevhakana zwi tshi ya mathakheni a bugu. Mathakheni ndi hone tshivhindini tsha mafhungo, hune mafhungo a takadzesa kana a vhihela tshothe mutambi dendele.

Mbuno**Nyito i takuwaho:**

- Diramani iyi nyito i thoma u takuwa musi Wanani a tshi emula Vho-Funani.
- Wanani u talutshedza khonani yawe Kani uri ene u khou toda Funani.
- Wanani u alusa mafhungo nga u humbela Vho-Funani uri a ye u mu rengela kholodirinngi a tshi itela u mu wana zwavhudi.
- U ya ha Wanani, Vho-Funani na Kani resitorenteni ya 'Superdiner' ho nana u takula nyito nge ha vho nwiwa zwikambi zwe zwa kanganyisa kuhumbulele kwa Funani.
- Wanani o fhedza o tuwa na Vho-Funani rumuni yawe.
- Vho-Funani o ita zwa vhudzekani na Wanani vha songo ditsireledza ngauri vhothe vho vhudzana uri a vha na vairasi ya AIDS.

Mathakheni:

- Mathakheni hu vhonala musi Vho-Funani vho no vha hayani, mufumakadzi wavho Vho-Thina vha tshi mu eletshedza uri a dilinde ngauri vho pfa u pfi Wanani o vha tshi khou monamona tsini navho ngei mutanganoni.
- Mafungo a nana u vhifha musi Vho-Funani vha tshi pfa uri Wanani u na vairasi ya AIDS.
- Afha ndi he ha sumbedza dendele zwo mu vhifhela tshothe nge Vho-Funani vha vho tshuwa vha gidimela thoithe vha songo tsha fhedza na u la burekifasa.

Magumo

Muñwali wa dirama iyi o kona u ri bvisela nyito i takuwaho musi Wanani a tshi ita zwi kweweke zwa u fasha Vho-Funani vha vho ita zwavhudzekani ngeno mathakheni Vho-Funani vha tshi vho wana vhuṭadzi ha uri Wanani u na vairasi ya AIDS. [25]

KANA**MBUDZISO YA 13 (MBUDZISO PFUFHI)****HA U TSA NDI HA U GONYA: KANI-HA VHA TOU DILWELA – LL Mafenya na NA Milubi**

- 13.1 Ndi thaidzo ya u tambudzwa ha vhafumakadzi na vhasidzanav nga vhanna na vhaṭhannga.√ (2)
- 13.2 Vho-Thithoniwi vho olwa vhe mufumakadzi wa muhaga ane a lwela pfanelo dza vhafumakadzi.√√ (2)
- 13.3 Vhafumakadzi vho nga vho dzhenwa, zwa si tsha ri mangadza vha tshi fhedza vho no vhulaha Muzila.√√ (2)
- 13.4 Tshivhangi tsha khudano ndi u kandekanywa ha pfanelo dza vhafumakadzi na u tambudzwa havho lwa vhudzekani nga vhanna na vhaṭhannga. (2)
- 13.5 Ndivho ndi ya uri vhafumakadzi vha tea u vhumbana na u lwela pfanelo dzavho/U todou sumbedza uri vhafumakadzi vha na maanda a u lwela pfanelo dzavho; ndi ngazwo vha tshi gwalaba.√√ (2)
- 13.6 A rumela mulaedza wa u kaidza vhokhotsi na vhaṭhannga uri vha dibvise kha u tambudza vhafumakadzi na u kandekanya pfanelo dzavho, ngauri zwa sa ralo zwi do vha wedza khomboni. √√√ (3)
- 13.7 Muñwali o bvisela khagala tshifhinga tsha zwino hune vhafumakadzi vha lwela pfanelo dzavho, na u hana u tambudzwa nga vhanna/Ndi tshifhinga tsha zwino hune vhatu vha dzhia mulayo vha u vhea zwandani zwavho musi vha tshi khou lwela u kandekanywa ha pfanelo dzavho.√√ (2)

- 13.8 Zwi bvukulula uri vhafumakadzi vho sinyuswa nga zwiito zwa vhanna lune a vha tsha kona u kondelela, tsho salaho ndi u tou dilwela.√√ (2)
- 13.9 O shumisa ndango ya tshiteidzhi u itela u tunga vhaṭaleli uri vha kone u pfesesa uri vhafumakadzi vha na maanda na u kona u dilwela.√√√ (3)
- 13.10 Hai, ngauri vhuvhi a vhu tei u lifhedzwa nga vhuvhi, kha hu vhe mulayo une wa dzhia ndango/vhukando. √√√ (3)
- 13.11 Ee, ngauri vhafumakadzi vho kandekanya pfanelo dzawe dza u tshila nga u vha mu vhulaha nga nda ha mulayo.

KANA

Hai, ngauri o vha a tshi kandekanya pfanelo dza vhafumakadzi nga u vha tambudza lwa vhudzekani/binya. √√(Kana zwinwevho zwi pfalaho) (2)
[25]

KANA

MBUDZISO YA 14: MBUDZISO NDAPFU

MILOMO YA NUKALA – MP Nefefe

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re mafhedziseloni.

Maraga dza mbuno: 15.

Maraga dza tshivhumbeo na luambo: 10.

Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga ndila i tevhelaho:

- Tshivhumbeo : (Mathomo, mutumbu, magumo) – maraga 6
- Luambo: maraga 4 dzo avhelwa nga ndila hei:
 - Arali e kha khoudu 4–5 u wana maraga 4
 - Arali e kha khoudu 3 u wana maraga 3
 - Arali e kha khoudu 1–2 u wana maraga 2

ADENDAMU

Marangaphanda

Nyito i takuwaho ndi tshipida tsha puloto tshine khatsho thaidzo i vha i tshi khou nana u aluwa, zwiwo zwi tshi khou tevhekana zwi tshi ya mathakheni a bugu. Mathakheni ndi hone tshivhindini tsha mafhungo, hune mafhungo a takadzesa kana a vhifhela mutambi dendele.

Mbuno**Nyito i takuwaho:**

- Diramani iyi nyito i takuwa musi Vho-Bukuṭa vha tshi tambudza Ntshengedzeni lwa vhudzekani.
- Nyito i nana u ya ntha musi Vho-Bukuṭa vha tshi dzulela u rwa na u semekanya Tsumbedzo a songo khakha tshithu, hu u itela uri a si vhe tsini na Ntshengedzeni ngauri a nga do vhoneolola vhuada vhune vha khou ita. Tsumbedzo ene u sumelela kha mme awe nga ha u sa farwa hawe zwavhudi nga khotsi awe.
- Vho-Bukuṭa vha dovha vha ita uri Vho-Takalani vha vhe kule na Ntshengedzeni ane a vho sumbedza a si na mutakalo.
- Nyito dza u tambudza Ntshengedzeni lwa vhudzekani dzo ita uri a si tsha shuma zwavhudi tshikoloni, a vho dzula o edela, a si tsha thetshesela, na u sokou dzulela u lila musi e ngomu kilasini.
Ndi he mudededzi Vho-Ramuntswu na thohoyatshikolo Vho-Raiwedzi vha vhidza vhabebi vhawe.
Vho-Bukuṭa vha sema vhadededzi uri vha dibvise kha mafhungo a muḍi wavho.
- Zwiito zwa Vho-Bukuṭa zwo ita uri Ntshengedzeni a shavhele ha makhadzi wawe Vho-Mutshekwa. Vho-Bukuṭa vha mu tevhela vha fhedza vha mu rwela henengei.
- Ntshengedzeni u lingedza u divhulaha nga u dikuyela mabodelo e tshikoloni.

Mathakheni:

- Mathakheni hu vhoneala musi Ntshengedzeni e ha mushumelavhapo he a fhedza o bula uri khotsi awe vha khou mu tambudza lwa vhudzekani.
Mafhungo aya a akhamadza na u sinyusa mme awe.
U iswa sibadela u tolwa, a wanala e na thumbu.
- Vho-Takalani vha vhudzisa Vho-Bukuṭa nga ha mafhungo a vhuada he vha ita kha iwana wavho. Vho-Bukuṭa vha rwa Vho-Takalani.
- Mafhungo o do vhfifha tshothe musi Vho-Bukuṭa vha tshi farwa nga mapholisa.

Magumo:

Munwali o kona u bveledza nyito i takuwaho nga u tambudza muta na mathakheni a buguni iyi musi tshiphiri tshi tshi svela khagala, Vho-Bukuṭa vha fhedza vho farwa.

[25]

KANA

MBUDZISO YA 15: MILOMO YA NUKALA – MBUDZISO PFUFHI

- 15.1 Ndi thaidzo ya u tambudzwa ha vhana na vhafumakadzi/ nga vhanna/vhokhotsi mitani yavho. √ (2)
- 15.2 Vho-Takalani vho olwa vhe muthu ane a pfesesa/thonifha ppanelo dza vhañwe vhathu vha dovha vha kaidza nga ndila i re na thonifho/vha a funa vhana vhavho/ima na vhana vhavho/vha sola khotsi na riwana wavho.√√ (2)
- 15.3 Vho-Bukuṭa vho fhedza vho farelwa u tambudza Ntshengedzeni vha newa tshigwevho tsha vhutshilo havho hothe vhe dzhele.√√ (2)
- 15.4 Tshivhangi tsha khudano ndi u tambudzwa ha Ntshengedzeni, Tsumbedzo na Vho-Takalani nga Vho-Bukuṭa, ha vha u khwathisedza zwe Vho-Takalani vha zwi amba/tuledzela kale ngei murahu. √√ (2)
- 15.5 Ndivho ndi ya uri Vho-Bukuṭa kha vha dibvise kha u tevhelela Ntshengedzeni ngauri zwi do vha vhangela khakhathi/Khotsi wa zwiito zwi sa divhalei u a nyadziwa nga mufumakadzi na vhana. √√ (2)
- 15.6 A rumela mulaedza wa u kaidza vhokhotsi uri vha songo tambudza vhana na vhafumakadzi ngauri zwi a farelwa na u nyadzisa/u tusa tshirunzi tsha muthu kha tshitshavha. √√√ (3)
- 15.7 Muñwali u bvisela khagala tshifhinga tsha zwino hune mulayo wa si ime na u tambudzwa ha vhana na vhafumakadzi nga vhanna. √√ (2)
- 15.8 Zwi bvukulula u sinyuwa na u nengwa/sasaladza zwine Vho-Bukuṭa vha khou ita. √√ (2)
- 15.9 O shumisa ndango ya tshiteidzhi u itela uri vhañaleli vha kone u pfesesa uri Vho-Bukuṭa vha a ofhiwa nga mufumakadzi na vhana – vha tou sola/hevhedza uri vha si pfiwe vha sa do rwiwa. √√√ (3)
- 15.10 Hai, ngauri vho vha tshi toḁa uri Ntshengedzeni a vhe tsini navho hu u itela u mu tambudza lwa vhudzekani/Vho vha tshi shavha uri a nga vha ambulula kha khaladzi avho Vho-Mutshekwa.√√ √ (3)
- 15.11 Ee, ngauri Vho-Bukuṭa vho kandekanya ppanelo dzawe nga u mu tambudza lwa vhudzekani, a vho fhedza o vhifha muvhilini zwe a vho xeelwa nga vhumatshelo hawe. √√ (2)

[25]

ṬHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 25
MARAGAGUṬE: 80

KHETHEKANYO YA A: RUBRIKI YA U TOLA MAANEA A LITHERETSHA – MBUDZISO NDAPFU: VHURENDI [MARAGA 10]

Khritheria	Vhukoni ha nthesa	Tshikili Tshone	Vhukoni ha vhukati/ho linganelaho/vhu fushaho	Vhukoni ha fhasi	U sa kona
ZWI RE NGOMU	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
Tsenguluso ya thoho Tshidziki tsha mafhungo/u khwathisedza nga vhutanzi na kupfeselele kwa tshibveledzwa	- Tsenguluso yo nwelelaho ya thoho - Mbuno dzo angalalaho dzi gobolaho; hu na khwathisedzo yo dziaho u bva kha tshirendo - U pfesesa ha nthesa ha lushaka lwa liñwalwa (vhurendi) na tshirendo	- U sumbedza u pfesesa na u sengulusa thoho nga ndila yone - Phindulo ndi yo faredzaho zwidodombedzwa zwi khagala - Mbuno dzi pfadzaho dzo nekudzwa, naho dziñwe dzadzo dzi songo tou tikedzwa u swika henefho - U pfesesa ha lushaka lwa liñwalwa (vhurendi) na tshirendo	- Tsenguluso i fushaho/linganelaho ya thoho - Hu na dziñwe mbuno dzavhuḍi dzi tikedzaho thoho - Naho dziñwe dza mbuno dzo tikedzwa, hu ḍi vha na vhutanzi vhu sa tendiseiho - U pfesesa ha mutheo ha lushaka lwa liñwalwa (vhurendi) na tshirendo	- Tsenguluso ya thoho i sa fushi - Hu na tshaedzo khulwane ya mbuno dzi tikedzaho thoho - Kupfeselele kwa fhasi kwa lushaka lwa liñwalwa (vhurendi) na tshirendo	- A hu na u pfesesa wa thoho - A hu na thikhedzo u bva kha tshirendo - Mugudi ha na ndivho ya lushaka lwa liñwalwa (vhurendi) na tshirendo
MARAGA 7					
TSHIVHUMBEO NA LUAMBO	- Tshivhumbeo tsho lonzhedzanaho tshothe - Mbuno dzo lundwa tshidele nahone dza bveledzwa zwi khagala tshothe - Luambo, tshitaela, na thouni zwo vhibva, zwi a tokonya, nahone zwo lulama - A hu na vhukhaki vhu vhonehahona ha girama, mupeleto na zwiga zwa u vhala	- Tshivhumbeo tshi re khagala na mbuno dzi tevhelelanaho lu pfadzaho - Thevhekano ya mbuno i a pfadza - Luambo, thouni na tshitaela vhonehahona zwo lulama	- Hu ḍi vha na vhuñwe vhukhaki ha tshivhumbeo - Maanea/Phindulo i shaedza thevhekano yo fhateaho ya kupfeselele na ndunzhendunzhe - Luambo lwo faredza vhukhaki vhu si gathi, thouni na tshitaela hunzhi zwo tea	- Tshivhumbeo tsho pulaniwa lwo khakheaho - Mbuno a dzo ngo dzudzanywa lu pfadzaho - Vhukhaki ha luambo vhu khagala - Thouni na tshitaela a zwo ngo tea	- Tshivhumbeo tsho khakheahona tshothe - Vhukhaki vhonehahona ha luambo na tshitaela
MARAGA 3					
MARAGANYANGAREDZI	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1

KHETHEKANYO YA B NA C: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA MAANEA A LITHERETSHA – PHINDULO NDAPFU: NGANEA NA DIRAMA NA FOJOKUJOO [MARAGA: 25]

Khritheria	Vhukoni ha nthesa	Tshikili tshone	Vhukoni ha vhukati/ho linganelaho/vhu fushaho	Vhukoni ha fhasi	U sa kona
ZWI RE NGOMU	12–15	9–11	6–8	4–5	0–3
<p>Tsenguluso ya thoho Tshidziki tsha mafhungo/u khwathisedza nga vhutanzi na kupfesele kwa tshibveledzwa</p> <p>MARAGA 15</p>	<p>- Phindulo ya mathakhetakheni/nthesa: 14–15 Phindulo ya mathakheni/ntha: 12–13 - Tsenguluso yo nwelelaho ya thoho - Mbuno dzo angalalaho dzi gobolaho; hu na khwathisedzo yo dziaho u bva kha tshibveledzwa - U pfesesa ha nthesa ha lushaka lwa liinwalwa na tshibveledzwa</p>	<p>- U sumbedza u pfesesa na u sengulusa thoho nga ndila yone - Phindulo ndi yo faredzaho zwidodombedzwa zwi khagala - Mbuno dziinwe dzi pfadzaho dzo nekzedzwa, naho dziinwe dzadzo dzi songo tou tikedzwa u swika henefho - Hu na vhutanzi ha u pfesesa lushaka lwa liinwalwa na tshibveledzwa</p>	<p>- U pfesesa thoho lwo linganelaho/hu songo godombelaho; a si zwothe zwitalusi zwo dodombedzwa - Hu na dziinwe mbuno dzi tikedzaho thoho - Mañwe makumedzwa o tikedzwa, fhedzi vhutanzi a vhu tendisei tshifhinga tshothe - U pfesesa liinwalo na tshibveledzwa hu songo fhelelaho</p>	<p>- U pfesesa thoho lwa u tou phuphuledza; a hu tou vha na zwiinwe zwitalusi zwo senguluswaho nga vhuḍalo - Mbuno thukhu dzi tikedza thoho - Makumedzwa a tshimbilelanaho ndi matukutuku - U pfesesa hutuku ha liinwalwa na tshibveledzwa</p>	<p>- U pfesesa hutukutuku ha thoho - Ndingedzo yo rembedaho/i songo khwathaho ya u fhindula mbudziso - Makumedzwa ha tendisei na kathihi - Mugudi ha na ndivho ya lushaka lwa liinwalwa kana tshibveledzwa</p>
TSHIVHUMBEO NA LUAMBO	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
<p>Tshivhumbeo, thevhekano i pfadzaho na kunekedzelwe kwa mafhungo Luambo, thouni na tshitaila zwo shumiswaho kha maanea/phindulo ndapfu</p> <p>MARAGA 10</p>	<p>- Tshivhumbeo tsho lunzhedzana tshothe - Marangaphanda na magumo ndi zwa nthesa - Makumedzwa o vhekanywa zwavhuḍi nahone a bveledzwa zwi khagala - Luambo, tshitaela, na thouni zwo vhibva, zwi a tokonya, nahone zwo lulama</p>	<p>- Tshivhumbeo tshi re khagala na makumedzwa a tevhelelanaho lu pfadzaho - Marangaphanda na magumo na dziinwe phara zwo dzudzanywa nga ndila yo faranaho - U tevhekana hu pfadzaho ha makumedzwa - Luambo, thouni na tshitaela hunzhi zwo lulama</p>	<p>- Hu na vhuinwe vhutanzi ha tshivhumbeo - U pfadza na ndunzhendunzhe zwi di vha hone, fhedzi zwo faredza vhukhakhi - Hu na vhukhakhi vhu vhonealaho ha luambo; thouni na tshitaila hunzhi zwo tea - Phara hunzhi dzo lulama</p>	<p>- Tshivhumbeo tsho pulaniwa nga ndila yo khakheaho - Makumedzwa ho ngo vhekanywa nga ndila i pfadzaho - Vhukhakhi ha luambo vhu khagala - Thouni na tshitaela a zwo ngo tea - Phara dzo khakhea</p>	<p>- U shaea ha tshivhumbeo tsho pulaniwaho zwi khakhisa thevhekano ya likumedzwa - Vhukhakhi ha luambo na tshitaila zwi itisa uri phindulo iyi i kundelwe u swikelela - Thouni na tshitaela a zwo ngo tea - Phara dzo khakhea</p>
MARAGANYANGAREDZI	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4

Vhune ha khandiso iyi ho vhaledzwa